

РЕФОРМУВАННЯ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ: ПІДГОТОВКА ФАРМАЦЕВТІВ І ПРОВІЗОРІВ

MEDICAL EDUCATION REFORM: PREPARING PHARMACISTS AND PHYSICIANS

Реформування вищої фармацевтичної освіти розпочинається зі вступу в навчальний заклад, що вважається актуальним для подальшого оновлення якості освіти. Вища фармацевтична освіта спрямована на оновлення бази навчання майбутніх спеціалістів, уніфікацію цілей програми, змісту її рівня підготовки фахівців у вишах. Останнім часом у світі відбулися зміни парадигми фармацевтичної діяльності від «продукт-орієнтованої» до «пацієнт-орієнтованої». Важливою складовою частиною вищої освіти розглядається виховання і здатність майбутніх фахівців адаптуватися до швидкоплинних темпів розвитку інформаційних технологій, формування у студентів творчого мислення, особистісної і професійної культури та підвищення фахової мобільності. Основними аспектами вдосконалення підготовки фармацевтів є фундаменталізація й індивідуалізація вищої освіти, поетапний перехід до проблемних і дослідницьких методів викладання, підвищення ролі формування сучасного наукового мислення, науково-педагогічне прогнозування всіх компонентів концепції випереджаючої освіти. Майбутні фахівці фармацевтичної галузі повинні дотримуватися основних вимог біоетики й етики фармацевта, співпрацювати зі своїми колегами та лікарями, переймати кращі навички і досвід роботи. Основне завдання фармацевта спрямоване на покращення медичного обслуговування хворого, створення умов для безпечного і раціонального застосування спеціалізованих лікарських засобів. Майбутній фармацевт зобов'язаний постійно підвищувати власну професійну кваліфікацію, здійснювати постійний пошук сучасної науково обґрунтованої фармацевтичної інформації, бути добре поінформованим щодо найновіших досягнень у сфері своєї професійної діяльності, протидіяти поширенню недостовірної чи неправдивої інформації про препарати, побічну дію та протипокази щодо їх застосування.

Ключові слова: вища фармацевтична освіта, підготовка фармацевтів і провізорів, фармацевт, методи викладання.

The reform of higher pharmaceutical education begins with the admission to an educational institution, which is considered to be relevant to further improving the quality of education. Higher pharmaceutical education is aimed at modernizing training base of future specialists, unifying program objectives, its content and level of specialists' training in higher education. Recently, the paradigm of pharmaceutical activity has changed from "product-oriented" to "patient-oriented" in the world. Therefore, important component of higher education is nurturing and the ability of future specialists to adapt to rapid pace of information technologies development, students' formation of creative thinking, personal and professional culture and professional mobility.

Fundamentalization and individualization of higher education, gradual transition to problem-solving and research methods of teaching, increasing the role of modern scientific thinking, scientific and pedagogical components of advanced education concept are main aspects of improving pharmacists' training in our country. Future pharmaceutical professionals must comply with basic requirements of bioethics and ethics, cooperate with their colleagues and doctors, and adopt the best skills and experience. The main task of a pharmacist is to improve patient' medical care and life expectancy, creating conditions for safe and rational use of specialized medicines. Thus, a future pharmacist is obliged to constantly improve his or her professional qualifications, to carry out search for modern scientifically based pharmaceutical information, to be well informed about the latest achievements in the field of professional activity, to counteract the dissemination of false or untrue information about drugs, side effects and contraindications for their use.

Key words: higher pharmaceutical education, pharmacists' training, pharmacist, teaching methods.

УДК 378.371

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-14-1-10>

Драчук М.І.,

викладач кафедри біофізики

Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Досвід європейських країн демонструє значне розширення повноважень та ролі фармацевта в системі охорони здоров'я, тобто він сприймається як експерт у галузі лікування різних хвороб і застосування ліків, як джерело інформації і практичних порад пацієнту. Основне завдання фармацевта спрямоване на покращення медичного обслуговування хворого, створення умов для безпечного і раціонального застосування спеціалізованих лікарських засобів, що беруть участь у державних програмах, зокрема в урядовій програмі реімбурсації, яку впроваджено у 2017 р. для зменшення фінансового навантаження на пацієнтів та підвищення доступності ліків, та із квітня 2019 р. адміністрування урядової програми «Доступні ліки», у

страховій рецептурі як складовій частині медичного страхування, у ціноутворенні на лікарські засоби тощо.

Сьогочасні соціально-економічні й технократичні зміни в державі потребують оновлення і модернізації підготовки фармацевтичних кадрів відповідно до висновків експертів FIP (International Pharmaceutical Federation), оскільки останнім часом у світі відбулися зміни парадигми фармацевтичної діяльності від «продукт-орієнтованої» до «пацієнт-орієнтованої». Тобто фармацевтичну допомогу розглядають як невід'ємну складову частину медичної реформи, адже зросла роль фармацевта і в амбулаторній практиці. Організація рецептурного та безрецептурного відпуску лікарських засобів, проблема самолікування, органі-

зація виробництва і реалізації психотропних та наркотичних засобів розглядаються як складники обов'язків працівника фармацевтичної галузі, які студенти повинні засвоїти упродовж навчання у виші.

Актуальність дослідження вбачаємо в реалізації оновленої системи підготовки фахівців сфери охорони здоров'я, з огляду на недостатньо вивчену і систематизовану проблему реформування власне фармацевтичної галузі.

Мета статті – наукове обґрунтування оновлення фармацевтичної освіти, спрямованої на підготовку висококваліфікованого фахівця.

Відповідно до окресленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- відповідність системи фармацевтичної освіти в Україні вимогам і запитам сучасного суспільства;
- підвищення якості підготовки фармацевтичних кадрів за допомогою оновленої системи організації навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовка фармацевтів та провізорів за оновленою системою освіти вважається актуальною з огляду на недостатнє висвітлення всіх аспектів, оскільки реформа медицини все ще триває. Однак низка наукових праць дослідників присвячена тенденціям формування компетентностей майбутніх фармацевтів у закладах вищої освіти (Н. Альохіна, Л. Галій, Г. Глембоцька, В. Голубцов, Н. Денисова, І. Комісінська, Л. Пляка, О. Тутутченко), педагогічним технологіям у системі фармацевтичної освіти (Т. Вахрушева, Б. Громовик, З. Мнушко, С. Мокрянин, Л. Романишина, І. Светочева, О. Павлов), контролю та діагностиці якості рівня підготовки майбутніх фармацевтів (Л. Буданова, Т. Козлова, О. Тележкіна), проблемам фармацевтичної етики та деонтології (А. Бабський, Н. Діхтярьова, Т. Краснянська, М. Пономаренко, В. Сятиня, С. Хіменко, Н. Чорноброва), удосконаленню системи якості освіти у ВФЗО (Л. Кайдалова, О. Посилкіна) тощо.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах вища фармацевтична освіта спрямована на оновлення змістової бази навчання майбутніх спеціалістів, уніфікацію цілей програми, змісту й рівня підготовки фахівців у вишах. Для студентів напряму «Фармація» найактуальнішими сьогодні є освітні питання, зокрема оновлена комплексна оцінка знань студента – Єдиний державний кваліфікаційний іспит (далі – ЄДКІ), який запроваджується поетапно. Отже, студенти-фармацевти, починаючи із 2019 р., складають КРОК 1 та іноземну мову за професійним спрямуванням. Перескладати кожний компонент ЄДКІ планується лише один раз і власним коштом. Якщо студент повторно не складає один із компонентів ЄДКІ, то буде відрахований відповідно до ст. 46 Закону України «Про вищу освіту». У 2019 р. запроваджується мінімальний конкурсний бал для вступу

на спеціальність «Фармація, промислова фармація» – 130 балів для другого (хімія або біологія) та третього (математика або фізика) сертифікатів зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО). Реформування вищої фармацевтичної освіти розпочинається зі вступу в навчальний заклад, що вважається актуальним для подальшого оновлення якості освіти.

Варто зазначити, що важливою складовою частиною вищої освіти також є здатність майбутніх фахівців адаптуватися до швидкоплинних темпів розвитку інформаційних технологій, формування у студентів творчого фахового мислення, особистісної і професійної культури та підвищення фахової мобільності. Досліджуючи проблеми професійної підготовки фахівців фармацевтичної галузі, науковець Д. Бойчук розглядає підготовку фармацевтів як складник ступеневої освіти, яка передбачає оволодіння знаннями, уміннями, навичками майбутнього фармацевта, спрямована на максимально повноцінну професійну самореалізацію особистості й зорієнтована на кон'юнктуру ринку праці [2, с. 18–22].

Отже, інформаційна компетентність співвідноситься із професійною компетентністю, оскільки кваліфікований фармацевт повинен бути обізнаним у нормативно-правовій базі, яка перманентно змінюється, розуміти тенденції аптечного закладу, орієнтуватися в цінній політиці фармацевтичного ринку, дотримуватися етичних вимог щодо фармацевтичної діяльності, нести відповідальність за рівень своїх знань і якість обслуговування пацієнтів тощо. Отже, погоджуємося із твердженням науковця Н. Баловсяк, що інформаційна компетентність, яка надзвичайно важлива для успішної праці провізора, включає три компоненти: *інформаційну* (здатність до ефективної роботи з інформацією в усіх формах її представлення); *комп'ютерну, або комп'ютерно-технологічну* (визначає вміння та навички щодо роботи із сучасними комп'ютерними засобами та програмним забезпеченням); *процесуально-діяльнісну* (визначає здатність застосовувати сучасні засоби інформаційних і комп'ютерних технологій до роботи з інформацією та розв'язання різноманітних завдань) [1, с. 25].

Загальновідомо, що в європейських країнах статус фармацевтів зростає у зв'язку із прискореним прогресом у медицині, зокрема у фармакології. Саме тому ухвалено Стратегію розвитку медичної освіти в Україні відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 р. № 95-р [8], яка передбачає таке: «Завданням медичної освіти є забезпечення надання громадянам якісної медичної допомоги завдяки високому рівню підготовки медичних працівників. Життя та здоров'я пацієнта повинні бути основними людськими та професійними цінностями медичних працівників. Якісна медична допомога

неможлива без зміни культурної парадигми та створення нового професійного середовища – самовідтворюваного та незалежного».

Варто зазначити, що на основі Стратегії необхідно оновити вимоги щодо фармацевтичних працівників, які належать до системи охорони здоров'я:

- дотримуватися норм фармацевтичної етики та деонтології;

- постійно підвищувати рівень професійних знань, умінь та навичок;

- виконувати свої професійні обов'язки відповідно до етичних і біоетичних норм, зберігаючи професійну незалежність;

- зберігати гідність та честь працівника фармацевтичної галузі;

- володіти інформацією про лікарські засоби щодо стандартизації, реалізації та рекомендацій для раціонального застосування.

Припускаємо, що основними аспектами вдосконалення підготовки фармацевтів є фундаменталізація й індивідуалізація вищої освіти, поетапний перехід до проблемних і дослідницьких методів викладання, підвищення ролі формування сучасного наукового мислення, науково-педагогічне прогнозування всіх компонентів концепції випереджальної освіти тощо. Отже, відповідно до висновків XX сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, освіту розглядаємо як процес і результат удосконалення здібностей та поведінки особистості, за якого вона досягає соціальної зрілості й індивідуального зростання [4].

Уважаємо, що майбутні фахівці фармацевтичної галузі повинні дотримуватися основних вимог біоетики й етики фармацевта, співпрацювати зі своїми колегами та лікарями, переймати кращі навички і досвід роботи. Однією з важливих педагогічних умов формування культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів є врахування чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Саме тому, розглядаючи медичну освіту з погляду ресурсів для самореалізації й інтеграції, науковець О. Ісаєва зазначає, що навчання не може обмежуватися лише передачею знань, формуванням навчальних і професійних навичок, а покликане забезпечити самореалізацію кожного студента, розвинути почуття самоцінності та гідності особистості, усунення внутрішніх психологічних бар'єрів, які перешкоджають повноцінній, позитивній практичній діяльності [6].

Загальновідомо, що в сучасних умовах фармацевтів розглядають як медичних працівників, яким притаманні повага, співчуття, толерантність і гідність, пріоритет прав та інтересів пацієнта як визначальні цінності в чесних взаєминах фармацевтичного працівника і пацієнта. Саме тому запит українського суспільства потребує абсолютної зміни правил існування аптечного ринку та

ролі фармацевта у взаєминах *фармацевт – лікар, фармацевт – пацієнт, фармацевт – фармацевт*.

Адже фармацевтична освіта загалом і галузь зокрема перебувають у незадовільному стані та не відповідають вимогам сучасної національної Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір», яка передбачає розроблення стратегії з питань формування усвідомленого та відповідального ставлення населення до власного здоров'я й особистої безпеки, поступове впровадження в навчальних закладах усіх рівнів акредитації стратегії «Здоров'я через освіту».

Як зазначає дослідник А. Бузгалін, освіта повинна допомогти суб'єкту увійти в культуру, освоїти її цінності й успішно діяти в культурному бутті; вона покликана сформувати такого суб'єкта, який здатний побачити проблеми, суперечності цього світу, розпредметити його, знайти нові комбінації відомих елементів і своєю діяльністю створити елементи для того, щоб інсайт, творче осяяння породило нову культурну діяльність, діяльність зі створення культурних цінностей [3, с. 29]. Отже, основоположною педагогічною умовою формування інформаційно-культурологічної компетентності є культурологічний підхід до використання інформаційних технологій у професійній освіті майбутніх фармацевтів.

Серед ключових педагогічних умов формування інформаційно-культурологічної компетентності майбутніх фармацевтів взаємодія з роботодавцями та професійна мобільність. Тобто фармацевтичний працівник повинен професійно аналізувати інформацію про лікарські засоби, що надають виробники, дистриб'ютори та розробники медичної продукції, давати їй відповідну об'єктивну професійну й етичну оцінку, чесно подавати інформацію пацієнтам.

Взаємодія з роботодавцями базується на професіоналізмі, який визначається як «набута під час навчання та практичної діяльності здатність компетентного виконання трудових функцій, рівень майстерності та вправності в певному виді занять, відповідний рівню складності виконуваних завдань» [7, с. 281]. Тому майбутній фармацевт зобов'язаний постійно підвищувати власну професійну кваліфікацію, здійснювати постійний пошук сучасної науково обґрунтованої фармацевтичної інформації, бути добре поінформованим щодо найновіших досягнень у сфері своєї професійної діяльності, протидіяти поширенню недостовірної чи неправдивої інформації про препарати, побічну дію та протипоказання щодо їх застосування.

Висновки. Професійна підготовка фахівців фармацевтичної галузі в сучасних умовах набуває пріоритетного значення, оскільки істотно сприяє подальшому оновленню системи охорони здоров'я, збереженню і зміцненню здоров'я нації та запобіганню різноманітних захворювань. Адже

саме висококваліфіковані фармацевти здатні забезпечити пошук та вдосконалення нових ефективних засобів лікування. Систематичний аналіз потреб галузі набуває новітніх форм і змісту та передбачає підготовку спеціалістів високої кваліфікації в реформованих закладах освіти.

На підставі зазначеного вважаємо, що для успішного реформування фармацевтичної галузі в Україні необхідно:

- розробити оновлену нормативно-правову документацію щодо уніфікації лікар – провізор – фармацевт – молодший працівник;

- створити уніфіковані програми підготовки фармацевтів, використовуючи інформаційні технології;

- виокремити компетенції, які необхідно формувати впродовж навчання у виші;

- оновити нормативні підходи до навчання і спеціалізації;

- уніфікувати курси вдосконалення й атестації молодших фахівців;

- переглянути ролі, функції й організаційні форми діяльності фармацевтів відповідно до нових стандартів.

Уважаємо, що професійна незалежність майбутнього фармацевта є важливою складовою частиною подальшої діяльності у професії і результатом підготовки фахівців у вишах. Тобто готовність майбутніх фармацевтів до професійної діяльності передбачає мотиваційний, когнітивний і діяльнісний компоненти, які взаємопов'язані й повинні бути основою навчального процесу у виші.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у вивченні післядипломної освіти фармацев-

тів відповідно до реформованої системи охорони здоров'я.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2004. № 5. С. 21–28.

2. Бойчук І. Науково-теоретичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців у коледжі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту* : збірник наукових праць. Харків. 2009. № 9. С. 18–22.

3. Бузгалин А. Постиндустриальное общество – тупиковая вещь социального развития? *Вопросы философии*. 2002. № 5. С. 29–30.

4. Кузьмінський А. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Київ : Знання, 2005. 486 с. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-book-105.html>.

5. Ісаєва О. Професійна комунікація лікаря – основа лінгвістичної підготовки. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5 «Педагогічні науки: реалії та перспективи». Випуск 62 : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. С. 76–79.

6. Ісаєва О.С. Сучасний погляд на викладання англійської мови за професійним спрямуванням у медичних вишах. *Science and Technology of the Present Time: Priority Development Directions of Ukraine and Poland* : International Multidisciplinary Conference. Volume 6. Wolomin : Izdevnieciba "Baltija Publishing", Republic of Poland, 2018. P. 21–24.

7. Психолого-педагогический словарь для учителей и руководителей общеобразовательных учреждений. Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. 544 с.

8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95-2019-%D1%80>.